

MALMÖ HÖGSKOLA

Malmö högskola

Lärande och samhälle

Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Högstadielärares syn på lärares ansträngning och dess påverkan på elevers motivation

*High school students view of teachers effort and
their influence on student motivation*

Hanna Thene

Ingela Persson

Specialpedagogexamen 90 hp

Slutseminarium 2017-05-23

Examinator: Anna-Karin Svensson

Handledare: Kristian Lutz

Förord

Det har varit en lärorik och utmanande process att skriva examensarbete. Vi har genomfört arbetet tillsammans genom träffar där texter och material har bearbetats gemensamt. Skrivprocess och bearbetning har också gjorts i ett gemensamt dokument i Google drive. När det gäller internationell forskning så fördelades artiklarna mellan oss och översattes. Fokusgruppsintervjuerna genomfördes ihop medan intervjuerna av aktörer i elevhälsan gjordes på olika håll. Vi har ett gemensamt ansvar för hela uppsatsen och har diskuterat och reflekterat kring samtliga delar tillsammans.

Vi vill rikta ett stort tack till elever, rektor, kurator och specialpedagog för att ni gav av er tid och medverkade i intervjuerna. Vi vill också tacka vår handledare Kristian Lutz för stöttning och kloka råd under hela processen.

Sammanfattning

Syfte

Syftet med arbetet är att belysa högstadieelevernas uppfattningar om vilken betydelse pedagogers ansträngningar har för att eleverna ska lyckas i skolan, samt hur dessa påverkar elevernas motivation. Studien vill i nästa steg belysa elevhälsans syn på elevernas uppfattningar och vilken betydelse de kan ha i skolans lärmiljö.

Frågeställningar

1. Hur beskriver elever betydelsen av lärares ansträngning för att de ska lyckas med skolarbetet?
2. Hur upplever elever att lärares ansträngning påverkar elevers motivation?
3. Hur kan elevernas uppfattningar tas tillvara av elevhälsan och bli ett stöd i arbetet för elevernas lärande och utveckling?

Teori

Maslows behovsteori, *self determination theory* och teori kring begreppet *self-efficacy* används för att förstå faktorer som påverkar människans motivation och vilka grundläggande fysiologiska och psykologiska behov som måste vara uppfyllda för att människan skall vara aktiv och känna engagemang.

Metod

Studien inspireras av fenomenologin. Resultaten presenteras i första hand beskrivande och i liten grad görs tolkningar. Beskrivningarna utgår ifrån olika aktörers bild av ansträngning och motivation kopplat till skolarbete och lärmiljö. Halvstrukturerade fokusgrupper med elever i kombination med enskilda intervjuer med elevhälsans professioner genomfördes. Samtliga intervjuer spelades in och bearbetades för att finna teman som var relevanta för frågeställningarna.

Resultat

Studien visar att lärarens intresse för en personlig relation och för elevens kunskapsutveckling är ansträngningar som påverkar elevernas motivation för skolarbetet. Vidare har lärarnas intresse och engagemang i sitt arbete och ämne, samt i att skapa varierade lektioner betydelse

för elevernas motivation och hur de uppfattar lärarens ansträngning. Både tidigare forskning och empiri lyfter fram vikten av att arbeta med lärarens motivation då den i nästa steg påverkar elevers motivation. Elever uttrycker att de vill vara med i skolutvecklingsfrågor. Under arbetets gång har det framkommit att fokusgruppsintervjuer är en lämplig metod för att samla in alla elevers röster och inte bara de som träffar professioner inom elevhälsan.

Specialpedagogiska implikationer

Studiens specialpedagogiska implikationer är att studien har gett ökad kunskap kring vikten av att lyfta fram pedagogers ansträngning och motivation som påverkansfaktorer för elevers engagemang och motivation i skolarbetet. Specialpedagogens kunskaper kring motivationsfaktorer blir betydelsefullt i mötet med elever och att ge tid för att skapa relationer, trygghet och struktur. Ur ett skolutvecklingsperspektiv kan specialpedagogen arbeta för att göra alla elevers röster hörda och arbeta främjande och förebyggande utifrån friskfaktorer för att utveckla pedagogers och elevers lärmiljö.

Nyckelord

ansträngning, elevhälsa, engagemang, motivation, skolutveckling

Innehållsförteckning

Inledning	7
Styrdokument	8
Definition av centrala begrepp	10
Motivation	10
Ansträngning	10
Teoretisk förankring	12
Teorier om motivation och självreglering	12
Maslows teori om motivation	14
Tidigare forskning	16
Lärares förhållningssätt i relation till hur det påverkar elevers motivation	16
Undervisning	16
Lärares motivation, engagemang och ansträngning	17
Att möta individen	18
Att skapa förtroendefulla relationer	19
Elevers röster	19
Forskning kring elevhälsan	20
Metod	23
Urvalsgrupp	23
Genomförande	24
Analys och bearbetning	25
Giltighet och tillförlitlighet	26
Etiska aspekter	26
Resultat	28
Elevers och elevhälsans resonemang kring begreppen motivation och ansträngning	28
Begreppen motivation och ansträngning	28

Yttre och inre motivation	29
Delanalys	31
Lärares relation till elever	32
Ledarskap	32
Personlig relation	32
Att ta tillvara på elevers röster	34
Delanalys	35
Lärares relation till ämne och arbetssätt	36
Engagemang i arbete och ämne	36
Varierat arbetssätt	37
Återkoppling	38
Delanalys	38
Diskussion	40
Resultatdiskussion	40
Metoddiskussion	41
Specialpedagogiska implikationer	42
Förslag på fortsatt forskning	43
Referenser	44

Inledning

En stor utmaning för pedagoger i skolan idag är elevers motivation att lära sig. Ofta uttrycks en frustration från vuxna i skolan att elever saknar drivkraft eller att elever inte har någon ork att anstränga sig när det gäller skolarbetet. Hatties (2012) forskning diskuterar värdet av motivation och de faktorer som ligger bakom motivation och dess betydelse på skolprestationer. Hattie noterar också att det är lättare att "avmotivera" elever än att motivera dem. En betydelsefull fråga att diskutera för pedagoger och övriga professioner i skolan är hur skolan kan motivera eleverna att lära. Skolverket (www.skolverket.se/skolutveckling) skriver att den viktigaste skyddsfaktorn för barn och ungdomar är att klara skolan. Skolverket använder begreppet hälsofrämjande utveckling där motivation, ett gott skolklimat, tillitsfulla relationer mellan elever och mellan lärare och elever är en del av den långsiktiga skolutvecklingen. Det blir viktigt att involvera eleverna och genom elevernas ögon förstå vad som har betydelse när det gäller motivation och engagemang i skolarbetet. Elevers röster hörs och syns allt för lite i skolans värld. Det kan handla om allt från pedagogiska utredningar där barnets perspektiv ofta är begränsat, till att ta tillvara på elevernas åsikter och reflektioner i det systematiska kvalitetsarbetet. Skollagen uttrycker tydligt barns rätt att uttrycka sin åsikt i avsnittet om inflytande och samråd, "Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem" (Skollag, 2010:800, 4 kap, 9 §). Även Barnkonventionen artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad (www.barnombudsmannen.se).

Blomgren (2016) har i en fallstudie tagit fasta på att göra grundskoleelevers egna röster hörda och beskriver det som intressant att det finns en underrepresentation vad gäller elevernas röster och perspektiv inom utbildningsvetenskaplig forskning. Eleverna är med på alla lektioner och träffar alla lärare, det är eleverna som har en samlad erfarenhet av nio års skolgång. Även Giotas (2013) forskningsöversikt lyfter fram att elevernas röster och perspektiv är underrepresenterade i de utvärderingar och forskningsresultat som utgör grunden för politiska beslut och reformer samt i de diskussioner som förs kring förutsättningar för elevers lärande och resultat. Giota (2013) anser vidare att elevers uppfattningar om skolan och klassrummet som lärmiljö, samt deras syn på sig själva och sin förmåga med fokus på aspekter kring motivation, bör synas mer i skolans systematiska kvalitetsarbete.

I februari 2016 genomfördes "Folkhälsoenkät Barn och Unga i Skåne 2016" (Fridh, Grahn, Lindström & Modén, 2016) bland skolelever i årskurs sex, årskurs nio och gymnasiet årskurs två i samtliga Skånes 33 kommuner. Enkäten är en uppföljning av en undersökning som genomfördes år 2012. Totalt svarade drygt 27 000 elever med en svarsfrekvens på 78 %. Undersökningen genomfördes av Region Skåne i samarbete med Kommunförbundet Skåne. Frågorna i enkäten behandlade områdena hälsa och välbefinnande, levnadsvanor, sociala relationer, trygghet och skolan. En intressant del av resultatet handlar om skolan där andelen elever som tycker att lärarna anstränger sig har minskat avsevärt bland pojkar och flickor i samtliga årskurser mellan år 2012 och 2016. De största minskningarna återfinns i årskurs sex och årskurs nio med 16 procentenheter bland pojkarna och drygt 20 procentenheter bland flickorna. Rapporten beskriver att lärandet är en process som sker i samspel mellan lärare och elev. Det konkreta mötet mellan deras världar och relationen mellan lärare och elev har stor betydelse för elevens motivation och kunskapsutveckling (Aspelin, 2013).

Denna studie riktar intresset mot elever i årskurs nio som därmed har nio års erfarenhet av skolan. Med rapporten "Barn och unga i Skåne 2016" som utgångspunkt vill studien belysa elevernas uppfattningar om vilken betydelse lärares ansträngningar har för att de ska lyckas i skolan och hur dessa ansträngningar påverkar elevens motivation. Det dagliga arbetet som specialpedagog handlar bland annat om att bemöta elever som av olika anledningar har bristande motivation. Specialpedagogen är ofta en del av elevhälsan och har en viktig roll i arbetet med skolutveckling. Studien vill även belysa hur elevhälsan i sitt arbete kan använda elevernas tankar för att främja elevens lärande och utveckling. Utmaningen för skolans elevhälsa är att behålla ett tydligt barn- och ungdomsperspektiv i arbetet. Elevhälsans viktigaste uppgift blir att se barnet och den unge, inte bara eleven. En sådan människosyn bör präglade allt arbete i skolan. Elevhälsa börjar i klassrummet, i korridoren och på skolgården (Gustafsson, 2009). Ur ett skolutvecklingsperspektiv är faktorer i lärmiljön och dess påverkan på elevens lärande intressanta att undersöka, eftersom dessa faktorer är möjliga att förändra för lärare och elever tillsammans (Blomgren, 2016).

Styrdokument

Nationella styrdokument för grundskolan utgörs av skolförordningen, skollagen och läroplanen. Varken skollagen eller läroplanen tar upp begreppet motivation men är tydliga vad gäller uppdraget att eleven ska erbjudas möjligheten att utveckla sin nyfikenhet och en livslång lust att lära, vilket får ses som en definition av elevens motivation i skolsammanhang

(Skolverket, 2011a; SFS 2010:800).

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (Skollagen, 1 kap, 4 §).

I den nationella kvalitetsgranskningen *Lusten att lära* (Skolverket, 2003) definieras begreppet "lust att lära" på följande sätt "den lärande har en inre positiv drivkraft och känner tillit till sin förmåga att på egen hand och tillsammans med andra söka ny kunskap som är betydelsefull för både individens utveckling och samhällets behov." Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) skriver att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Planen betonar att skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. I tidigare läroplaner har begreppet förutsättningar huvudsakligen avsett "kognitiva förutsättningar, dvs. förmåga (kapacitet, begåvning, allmän duktighet) eller också emotionella förutsättningar, vilka sågs som interna, mer eller mindre stabila personliga egenskaper" (Giota, 2013). I 1994 års läroplan och nu Lgr 11 kan en utvidgad tolkning av begreppet märkas. Där lyfts även elevens erfarenheter utanför skolan fram samt elevens kompetenser i lärandet och dessa förväntas främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan samt organisera och genomföra arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt (Giota, 2013).

Elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande roll har förtydligats i skollagen där det står att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande, samt stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål (Skollag, 2010:800, 2 kap, 25 §). Elevhälsans uppdrag är enligt regeringens proposition (2009/10:165) bland annat att "...elevhälsan ska bidra till skapandet av miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa" (sid 656). Vidare står det att "Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor" (sid 276). Enligt Skollagen (2010:800, 2 kap, 25 §) ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator för medicinska, psykologiska och psykosociala insatser. Det ska också finnas tillgång till specialpedagogisk kompetens.

Syfte

Syftet med arbetet är att belysa högstadieelevernas uppfattningar om vilken betydelse pedagogers ansträngningar har för att eleverna ska lyckas i skolan, samt hur dessa påverkar elevernas motivation. Studien vill i nästa steg belysa elevhälsans syn på elevernas uppfattningar och vilken betydelse de kan ha i skolans lärmiljö.

Frågeställningar

1. Hur beskriver elever betydelsen av lärares ansträngning för att de ska lyckas med skolarbetet?
2. Hur upplever elever att lärares ansträngning påverkar elevers motivation?
3. Hur kan elevernas uppfattningar tas tillvara av elevhälsan och bli ett stöd i arbetet för elevernas lärande och utveckling?

Definition av centrala begrepp

Motivation

Begreppet motivation kommer från det latinska verbet ”movere” som betyder att sätta något i rörelse. Generellt definieras motivation som individens önskan att delta i inlärningsprocessen, det involverar skälen eller målen som ligger bakom individens engagemang eller icke engagemang i akademisk verksamhet (Wery & Thomson 2013). I tidigare forskning definierades begreppet i termer av behov, instinkter och viljan att handla (Schunk, Pintrich & Meece, 2010). Från 1980-talet fram till idag ses motivation som ett mångsidigt fenomen som refererar till termer såsom drifter, behov, intresse, inre/yttre motivation, lärande-/prestationsmål, personliga mål, multipla mål, förväntningar, värden och attityder (Blomgren, 2016).

Ansträngning

Ett försök att definiera begreppet ansträngning i denna studie görs genom Duckworth, Peterson, Kelly & Matthews. (2007). Författarna presenterar en annan aspekt av motivation som inte enbart handlar om att drivas av att något är roligt utan om att kämpa vid motgångar. Författarna beskriver begreppet ”grit” som definieras som uthållighet och passion för långsiktiga mål. Grit innebär att arbeta ihärdigt mot utmaningar, upprätthålla ansträngning och

intresse under lång tid trots misslyckanden och motgångar. En person med grit närmar sig prestationen som ett maraton och är uthållig och håller kursen medan en person med mindre grit ger upp eller byter bana vid motstånd för att förhindra ett nederlag. Detta känns igen i studien när eleverna menar att en ansträngning innebär att pressa sig och göra sitt bästa för att nå uppsatta mål och komma någonvart i livet. Eleverna beskriver ansträngning som en motsats till motivation och uttrycker att ansträngning handlar om att kämpa trots att det tar emot när något inte är roligt. Denna definition görs även av aktörer inom elevhälsan som beskriver att om en elev inte känner motivation måste eleven anstränga sig och det kräver en större ansträngning än om motivation finns. Ansträngning beskrivs ha en koppling till nyttan och elevens upplevelse av nyttan avgör hur mycket tid och engagemang eleven är beredd att lägga ner.

Teoretisk förankring

Utgångspunkten i arbetet är *self determination theory* (Ryan och Deci, 2000b), teorin om *self-efficacy* (Bandura, 1988) och Maslows behovsteori (Maslow, 1954). Maslows behovsteori ger kunskap om människans grundläggande behov och hur de kan ordnas i nivåer. *Self determination theory* bidrar med insikt i vilka faktorer som påverkar människors motivation och vilka grundläggande psykologiska behov som behöver vara uppfyllda för att människan ska vara aktiv. Huvudsakliga antagande inom båda teorierna är att människor vars behov är tillfredsställda kommer anta en självstyrande motivation. Banduras (1988) begrepp *self-efficacy*, tilltro till sin egen förmåga, ger förståelse för vilka förutsättningar som avgör vilken grad av motivation och ansträngning en människa upplever. Dessa teorier kompletterar varandra och ger tillsammans en bild av människans fysiologiska och psykologiska behov kopplat till motivation.

Teorier om motivation och självreglering

Self determination theory (SDT) är en motivationsteori ursprungligen utvecklad av Ryan och Deci (2000b). Människor kan inte bara vara motiverade på olika nivåer utan kan också ha olika mål och attityder i samma handling. Enligt teorin görs därför en åtskillnad mellan olika typer av motivation. Den mest grundläggande distinktionen är mellan inre och yttre motivation, där inre motivation beskrivs som en tillfredsställelse inom individen och yttre motivation refererar till något individen gör för att få en yttre tillfredsställelse. En elev som drivs av inre motivation agerar utifrån att det är en rolig och utmanande aktivitet. Inre motivation finns inom individen men även i relation mellan individerna och aktiviteten. Människor kan vara inre motiverade till vissa aktiviteter men sakna motivation till andra. Studenter med inre motivation fortsätter med en tilldelad uppgift även om den är svår. Dessa studenter blir mer exalterade över utmaningen i uppgiften och känner sig mer trygga i att tackla en okänd uppgift. Studenterna behåller också inlärda begrepp (Wery & Thomson, 2013). SDT:s ramverk utgår mycket från sociala och miljömässiga faktorer som främjar eller hämmar inre motivation.

Inom teorin återfinns flera olika delteorier. Dessa bygger på antagandet att alla människor är aktiva och utforskande när grundläggande psykologiska behov som kompetens, autonomi och samhörighet är uppfyllda (Ryan & Deci 2000a). Kompetens är känslan av att vara duktig på något och att lyckas. Elever som känner sig kompetenta möter hinder i lärandet på ett

bättre sätt. Det ökar elevernas motivation och användandet av strategier för djupinläring (Smit, de Brabander & Martens, 2014). Autonomi innebär att individen har inflytande över när, var och hur något ska göras, dock inte över att det ska bli gjort. Flera studier visar att lärare som jobbar för att skapa självständighet ökar motivation, nyfikenhet och engagemang bland eleverna medan lärare som uppvisar kontrollerande beteende har en negativ effekt på motivationen (Ryan & Deci 2000b). Samhörighet handlar om behovet av tillgivenhet och relationer till viktiga personer. Relationer förbättrar elevernas välbefinnande och därmed motivation (Smit et al., 2014).

Yttre motivation är ett flerdimensionellt begrepp. Yttre motivation uppstår när man blir belönad eller uppmuntrad av en annan person eller en sak. I skolan måste dessa elever uppmuntras, lockas och stimuleras av lärarna. Lärare ger ofta ett motiv för att delta i eller för att genomföra en aktivitet. Dessa motiv kan vara konkreta motiv som löfte om ett betyg i framtiden. Yttre motiverade elever tar sig an en uppgift endast för att förvärva en belöning eller för att undvika ett straff (Wery & Thomson, 2013).

SDT tydliggör att yttre motivation kan variera beroende på hur autonom den upplevs. En elev kan utföra en läxa för att undvika konsekvenser från föräldrar medan en annan elev utför en handling för att eleven vet att det har betydelse för sin framtida karriär. Båda handlingarna är instrumentella och olika former av yttre motivation. Att förstå dessa olika typer av yttre motivation är viktigt i en framgångsrik lärmiljö då lärare inte alltid kan förlita sig på att eleverna har inre motivation till olika aktiviteter som utförs (Ryan and Deci 2000a). Lärande- och prestationsorienterad är andra begrepp för inre och yttre motivation som beskriver innebörden på ett tydligare sätt. En elev antas ofta både vara lärande- och prestationsorienterad. Motivationen varierar beroende på ämne och aktivitet och även relationen till läraren verkar påverka elevernas motivation (Lilja, 2005).

Inom SDT återfinns delteorin CET, Cognitive Evaluation Theory. Teorin förklarar olika faktorer som påverkar den inre motivationen. Återkoppling, kommunikation och belöning bidrar till att känna kompetens under en aktivitet och inre motivation för denna. Följaktligen har faktorer som optimala utmaningar, framåtsyftande återkoppling och att eleven inte utsätts för förödmjukande utvärdering visat sig främja inre motivation (Ryan & Deci 2000b).

Bandura (1997) skriver om begreppet *self-efficacy* som innebär en tilltro till den egna förmågan. *Self-efficacy* fungerar som en betydande faktor när det gäller människors förmåga att organisera och genomföra de insatser som krävs för att prestera mot uppsatta mål. Bandura (1988) menar att *self-efficacy* är en viktig faktor för människors motivation, påverkan och handling då det påverkar tankemönster som kan vara en självhjälp eller ett hinder för en

människa. Det är den mest centrala mekanismen för personlig påverkan när det gäller människors uppfattningar om deras förmåga att utöva kontroll över händelser som påverkar deras liv. Motivation är ett svårdefinierat begrepp eftersom det omfattar flera olika inre processer som verkar både enskilt men även i samspel med andra inre processer. Utöver de processer som nämns i läroplanen, förutsättningar, behov, intresse och mål, ingår även fysiska och mentala handlingar i begreppet. Elevernas ansträngning och uthållighet vid svårigheter i skolarbetet är en del av de fysiska handlingarna. De mentala handlingarna är till exempel när eleven reflekterar, planerar, fattar beslut, bedömer sina egna framsteg och styr sitt lärande mot nya mål (Giota, 2013). Motivation utgörs av flera inre processer som medför att elevers motivation inte kan observeras direkt utan forskare och lärare är tvungna att bilda sig en uppfattning om en elevs drivkraft utifrån samtal eller observation (ibid.). En produkt av motivation är engagemang. Forskning har visat att engagemang är en nyckel till elevers framgång och beteende och att engagemang skyddar eleverna från dåligt beteende i lärmiljön (Guvenc, 2015). Bandura (1988) menar att ju starkare människan upplever *self-efficacy*, desto högre mål sätter människor för sig själva och desto starkare blir deras engagemang. Utmanande mål ökar nivån på motivationen och prestationsförmågan. Människors *self-efficacy* avgör graden av motivation, vilket återspeglas i hur mycket arbete som läggs ner och hur länge motstånd uthärdas. En stark tro på den egna förmågan innebär en större och mer ihållande ansträngning. Människor som är ansatta av tvivel på sig själva och sin kapacitet kan inför svårigheter minska sina ansträngningar eller avbryta sina försök i förtid och nöja sig med enkla lösningar. Människor med en stark tilltro till sin förmåga utövar en större ansträngning att behärska utmaningar.

Maslows teori om motivation

Maslow (1954) skriver att de behov som vanligtvis tas som utgångspunkt i motivationsteorier är de fysiologiska drivkrafterna. De handlar dels om homeostatiska processer genom vilka kroppen upprätthåller jämvikt i den inre miljön trots varierande förhållanden som kan ge förändringar i till exempel vattennivå, sockernivå och temperaturskiftningar. Dels handlar det om aptiten eller hungern som är en effektiv indikation på faktiska behov eller brister i kroppen. Maslow menar att när de fysiologiska behoven är relativt tillfredsställda så uppkommer ett nytt behov som kategoriseras som trygghetsbehov. Det handlar om beroende, skydd, frihet från rädsla, ångest och kaos och behov av struktur och gränser. När trygghetsbehovet är uppfyllt kommer en längtan efter kärlek och ömhet, vilket innefattar både

att få och att ge, samt behovet av att tillhöra. Om en person känner en stark frånvaro av vänner, partner eller barn så kommer ett behov av relationer med människor generellt, att få en plats i en grupp eller i en familj, att uppstå. Maslow menar vidare att alla människor i vårt samhälle är i behov av eller har en önskan om en stabilitet, en fast bas och av självrespekt och självkänsla. Dessa behov delas in i två kategorier som dels handlar om en önskan om styrka, prestation, behärskning och kompetens samt självständighet och frihet. Dels handlar de om en önskan att uppnå ett rykte eller respekt från andra människor, status, framgång och uppmärksamhet. Den sista drivkraften som Maslow beskriver i sin motivationsteori är självförverkligande. Författaren menar att när alla dessa behov är uppfyllda finns det ofta, men inte alltid, en förväntan att ett missnöje eller rastlöshet snart kommer att utvecklas om inte människan gör det som han eller hon är gjord för. Det handlar om självförverkligande och denna önskan kan uttrycka sig olika beroende på person. Den gemensamma nämnaren för olika krav på självförverkligande är dock att de uppkommer efter att de fysiologiska behoven och behoven av trygghet, kärlek och självkänsla är uppfyllda. Maslow menar att ett behov inte måste vara uppfyllt till 100 procent innan nästa uppträder. De basala behoven är delvis tillfredsställda eller delvis otillfredsställda på samma gång för de flesta människor i vårt samhälle.

Tidigare forskning

Lärares förhållningssätt i relation till hur det påverkar elevers motivation

Undervisning

Forskning visar att en elevcentrerad undervisning uppfyller de tre behoven, autonomi, kompetens och samhörighet mer än lärarcentrerad och är därför mer motiverande för eleverna. I en elevcentrerad undervisning är uppgifterna autentiska och eleverna kan välja mellan olika uppgifter. Den karakteriseras också av ett elevaktivt och kollektivt lärande. Lärarens roll blir mångfacetterad, allt från att vara experten till att inta en mer coachande roll som tillsammans med eleven sätter lärandemål och som efterhand lämnar över allt mer ansvar till eleven. Eleverna blir mer självständiga, upplever mer samhörighet med lärarna och eleverna beskriver mer nöje och ansträngning i en elevcentrerad undervisning (Smit et al., 2014).

Evans och Boucher (2015) skriver att relevanta val ger positiva effekter på elevers inre motivation och engagemang i lärandet. Val som motiverar ska vara relevanta, meningsfulla och öka kompetensen i just rätt mängd. När dessa förhållanden möts ökar sannolikt studenters inre motivation och leder till djupt och meningsfullt engagemang i lärandet. Författarna menar vidare att det inte endast är handlingen av att göra ett val som motiverar, utan i vilken utsträckning de möjliga valen relaterar till elevernas värden och mål. När elever känner självstyre är det mer sannolikt att eleverna ser värdet i en given arbetsuppgift och blir mer engagerad i aktiviteten. Möjligheten att få välja är ofta liten när det gäller elevers lärande erfarenheter och ofta begränsas eleverna till att göra val i frågor som rör projektämne, utvärderingar och sociala aktiviteter. Lärare kan känna rädsla för att tappa kontrollen när elever får välja eller en rädsla för att val ska minska produktiviteten. Forskning visar att lågpresterande studenter och studenter i svårigheter i mindre utsträckning får möjlighet att göra val. Även faktorer som inkomst och etnisk tillhörighet påverkar.

Möllås (2009) konstaterar att elevens delaktighet spelar en nyckelroll för lärande, fortsatt framgång och utveckling. En del i detta är att kommunikationen *om* en elev i allt större utsträckning bör övergå till att handla om kommunikationen *med* eleven. Delaktig i en gemenskap och att inte bara vara deltagande utan reellt delaktig i den egna lärandeprocessen är avgörande för att eleven ska lyckas med sin utbildning. Det krävs ett väl fungerande samspel och kommunikation med undervisande lärare men framför allt med klassföreståndare/mentor. Förutsättningen för en fungerande kommunikation är att bli lyssnad till och att förstå, oavsett vilken kontext eleven befinner sig i.

Lärares motivation, engagemang och ansträngning

Katz och Shahar (2015) skriver att flera studier påvisar att lärares egen motivation att undervisa är central för ett motiverande sätt att lära ut. Ett grundläggande antagande inom *self determination theory* är att människor vars behov är tillfredsställda kommer att anta en självstyrande motivation. Likt en arbetare på vilken arbetsplats som helst så kommer lärare som känner sig uppmuntrade att anta en mer autonom motivation. Författarna menar att lärare som undervisar utifrån intresse, glädje och som har en förståelse för den egna betydelsen i elevernas liv tenderar att använda en mer motiverande stil som uppmuntrar en självstyrande motivation hos eleverna. Katz och Shahar (2015) anser att det finns ett behov av att fokusera på lärarna själva för att få en komplett bild av effekterna som lärare har på elevers motivation.

Skolverkets rapport "Lusten och möjligheten" (2006) visar att elevernas lust att lära har samband med lärarens lust att vara lärare. Lärarnas tilltro till sin didaktiska och metodiska kompetens och upplevelsen att det är roligt att undervisa är centrala. Det är de två faktorer som oberoende av elevens kön, prestationsnivå och socioekonomiska bakgrund överensstämmer positivt med elevernas åsikter om vad som är en bra lärandemiljö och vem som är en bra lärare. Det är också dessa två faktorer som väcker även de mest lågpresterande elevernas gensvar och är särskilt viktigt att uppmärksamma i arbetet med att stimulera de minst motiverade eleverna. Lärarnas syn på sin yrkeskompetens och sitt yrkesutövande som framgångsfaktor innebär kunskap för lärarutbildningen och skolans kompetensutveckling. Det är viktigt för rektor att ha med sig denna framgångsfaktor, såväl i inriktningen av det pedagogiska stödet till lärarna i skolan, som vid rekrytering av lärarpersonal. Även i Skolverkets rapport "Lusten att lära" (2003) anges läraren av eleverna som den absolut viktigaste faktorn för lusten att lära. Lärarens engagemang och förmåga att motivera, inspirera och kunna förmedla att kunskap är en glädje i sig är central. Lärare som förmedlar lust att lära har förmågan att visa hur kunskapen ska användas, anknyter till verkligheten och bygger inte allt på läromedlet utan engagerar eleven i utmanande samtal. Läraren deltar i lärandeprocessen och talar *med* istället för *till* eleven.

Många gånger känner lärare en maktlöshet när det gäller elevers motivation speciellt när det gäller de äldre eleverna. Guvencs (2015) studie visar att den enskilde lärarens ansträngningar påverkar elevens motivation positivt om läraren möter de tre psykologiska behoven, autonomi, kompetens och samhörighet. Det är utvecklandet av relationer till eleverna, att skapa valmöjligheter så att eleverna känner självbestämmande, samt att skapa en konsekvent och stöttande struktur som är betydande, men det kräver stor ansträngning. Lärarens individuella ansträngning kan skapa positiva förändringar som gör jobbet värt. Self-

determination teorin erbjuder lärare konkreta förslag som kan utföras individuellt. Guvenc föreslår att lärare och lärarutbildare borde bli utbildade i hur man möter elevers psykologiska behov.

Hattie (2012) menar att lärarnas övertygelser och engagemang är de faktorer som påverkar elevprestationer mest och som vi kan ha viss kontroll över därför måste lärarna se sig som ”förändringsagenter” i mötet med eleverna. Framgångsrika lärare skapar bra relationer till eleverna och har en passion för att se utmaningar i ämnena. Dessa lärare engagerar sig i elevernas lärprocess, förklarar undervisningsmaterialet samt hjälper eleverna att använda varierande strategier för att lära sig ämnet.

Att möta individen

Wery och Thomson (2013) skriver att elever med hög förekomst av svårigheter ofta har en historia av misslyckanden bakom sig och upplever en känsla av oförmåga att lära. Eleverna kan reagera genom att bära sig illa åt, undvika lärandesituationer, uppträda likgiltigt eller dagdrömma. Eleverna blir ovilliga elever. Författarna menar vidare att elever som förväntar sig att de kommer att misslyckas och som är oförmögna att hitta en väg att undvika nederlag lägger skulden för dåliga resultat någon annanstans. Eleverna använder strategier som gör dem oförmögna till exempel genom att inte anstränga sig eller genom att ha ursäkter. Det är enklare att skylla på brist på ansträngning än att tillåta andra att se oförmågan att fullfölja en uppgift. För att stödja dessa elever som är omotiverade eller som inte deltar vid inläring är det viktigt, menar Wery och Thomson, att fånga eleverna där de är och med mål som leder mot en ökad inre motivation. Det blir viktigt att förstå dessa elevers motivation, eller bristande motivation, och med hjälp av motivationsteorier kan strategier identifieras för att stödja eleverna att bli mer engagerade i lärandet. Författarna betonar också vikten av ett positivt klassrumsklimat och samverkan mellan lärare och elever vilket har visat sig ha positiv påverkan på ansträngning och motivation.

Swalander (2006) konstaterar att såväl högpresterande som lågpresterande läsare i högstadiet tycker om att anstränga sig i ämnen som de uppfattar som roliga eller intressanta i sig eller där läraren lyckas skapa utmaningar för eleverna. Högpresterande läsare beskriver att de har god *self-efficacy*, höga ambitioner samt goda studievanor. De är ofta nöjda med skolan men riskerar att inte känna sig utmanade. Lågpresterande elever däremot beskriver ofta låg *self-efficacy* och låga framtidsambitioner och en del upplever att deras ansträngning inte ger resultat. Swalander (2006) tolkar resultatet som att ingen av dessa två elevgrupper får tillräckligt med uppmärksamhet eller stöttning av lärarna. Författaren menar att

undervisningen anpassas ”efter dem som inte presterar speciellt lågt men inte speciellt högt heller”, dvs. ”de medelpresterande eleverna”.

Att skapa förtroendefulla relationer

Lilja (2013) menar att förtroendefulla relationer skapas och bekräftas på olika sätt, exempelvis när läraren lyssnar på det eleven har att säga och när läraren bryr sig om klassen och individerna. Relationer skapas också när eleverna tänjer på gränserna och läraren finns där och sätter gränser. Det mesta av lärarnas tid med eleverna, både på lektionerna och utanför lektionerna, upptas dock av det som eleverna uttryckt som viktigast, det vill säga att läraren är snäll, rättvis och har tid för eleverna. Det är dessa handlingar som bidrar till att skapa relationer som bygger på förtroende.

Hattie (2012) lyfter fram betydelsen av hur läraren agerar och vilken undervisningssituation läraren skapar. Höga förväntningar på eleverna och goda relationer mellan lärare och elever har visat sig ha stor betydelse. Att bygga förtroendefulla relationer med eleverna handlar om att respektera elevernas bakgrund och kultur samt ha förmåga att lyssna, känna empati, ge värme och uppmärksamhet. Elevers förtroende för läraren skapar trygghet i studiesituationen och leder till goda studieresultat.

Lindqvist (2015) skriver om begreppet ”ödmjuk orubblighet” och skiljer på två olika former av blickar, den ödmjuka blicken och den orubbliga blicken. Den ödmjuka blicken står för lärarens kompetens att se individen med fokus att skapa relationer. Blicken bekräftar att läraren bryr sig om eleverna och för att kunna skapa förtroendefulla relationer måste läraren våga visa sig själv. Den orubbliga blicken är både snäll och sträng på en och samma gång och står för att läraren har tydliga gränser och envist arbetar utifrån sina ideal. I lärarens mål och vision finner läraren en drivkraft som skapar motivation, styrka och inspiration. Lindqvist menar att den kompetente läraren inte använder sig av närhet eller distans, ödmjukhet eller orubblighet utan finner en balans mellan fokus på eleverna och att synliggöra sitt professionella jag.

Elevers röster

I Blombergs (2016) avhandling visar resultatet att eleverna kan reflektera över sin personliga inställning och skolsituation samt analysera de faktorer i undervisningen som eleverna påverkas av när de ska prestera och delta i läraaktiviteter. Varierad undervisning, tydlig uppgiftsstruktur, formativ bedömning, möjlighet att självständigt kontrollera sin lärprocess

och att det finns ett socialt klimat som karakteriseras av mycket samarbete och stöttning i lärandet lyfts fram som motivationsfrämjande. Eleverna beskriver också hämmande faktorer såsom bristande variation i undervisningen, otydlighet i hur uppgifterna ska genomföras, samt lärares brist på kompetens och samsyn vad gäller användning av de digitala resurserna. Eleverna ger uttryck för att vara både lärande- och prestationsorienterade och är medvetna om att den egna personliga inställningen påverkar motivationen. Eleverna uppger att målstrukturen i undervisningen är en kombination av lärande- och prestationsinriktning kombinerad med lärares krav och förväntningar på förståelsen när uppgifter ska lösas i skolarbetet. Resultatet visar att det finns ett starkt samband mellan elevens motivation och målorientering och hur lärmiljön är utformad.

Giota studier (2001, 2013) visar att olika elevgrupper har olika mål med sitt lärande vilket får konsekvenser för prestation och lärande över tid. Elever vars motivation och målsättning är lärandeorienterad och därmed motsvarar styrdokumentens intentioner visar sig vara den grupp som presterar näst sämst över tid. Giota konstaterar att skolan inte lever upp till att undervisningen ska anpassas till varje individ för den här elevgruppen. Detta gäller även för den grupp som av lärarna beskrivs som "omotiverade" och "svaga" men som Giota menar är elever där skolan misslyckas att skapa relevans och meningsfullhet. Möjliga lösningar för att skapa motiv och förutsättningar berör alla nivåer i organisationen men stödet bör i första hand gälla på klassrumsnivå.

Forskning kring elevhälsan

Elevhälsan har en central roll i skolans arbete när det gäller att utveckla inkluderande lärmiljöer och stödja elevernas utveckling mot målen. Inom elevhälsan finns professioner vars uppdrag är att arbeta främjande för en god lärmiljö. Om elever känner sig respekterade och lyssnade till så bidrar det till motivation och lusten att lära vilket är en förutsättning för utveckling och lärande. Elevhälsan ska enligt Skollagen (2010:800) främst vara hälsofrämjande och förebyggande. Nilsson (2014) skriver att ett främjande arbete innebär att göra breda och generella insatser utifrån friskfaktorer. Sådana insatser kan handla om att skapa en god lärmiljö med goda relationer där eleverna är motiverade och känner sig delaktiga. Det kan öka elevernas trivsel, förbättra studieresultaten och förebygga stress. Ett sådant främjande arbete i skolan kan också skapa ett klimat som motverkar kränkningar. Det förebyggande arbetet har mer fokus på enskilda avgränsade problem och har inte det breda fokus som gör att flera faktorer samtidigt berörs. Guvå (2010) har undersökt professionellas

föreställningar om elevhälsans innebörd. Det visade sig att olika professionerna inom elevhälsan har en gemensam syn om elevhälsans uppdrag som en i första hand hälsofrämjande och förebyggande verksamhet med fokus på ett salutogent och relationellt perspektiv. En annan studie där rektorer, elevhälsopersonal och lärare intervjuats framkommer att man vill arbeta främjande och förebyggande men arbetet handlar ofta om akuta insatser vilket leder till att elevhälsans arbete blir kortsiktigt. Bristen på resurser framkommer också som ett hinder i ambitionen att arbeta främjande och förebyggande (Höög, 2014). Guvå (2010) menar att det finns en skillnad mellan retorik och praktik, dels kring synen på elevhälsans insatser som salutogena och patogena, dels om insatser ska rikta sig till alla barn eller särskilda insatser till enskilda elever. Törnsén (2014) beskriver hur flera studier har påvisat att elevhälsan framför allt har fokus på elevers ohälsa på individnivå. De ambitioner som finns att stödja det friska övertas ofta av åtgärdande insatser när problem uppstår. Elevers problem kan förklaras med omgivningsfaktorer såsom elevernas hemförhållanden, socioekonomisk bakgrund eller samhällets krav.

Guvå (2010) pekar på skillnader mellan olika aktörer inom elevhälsan som verkar vara mer personbundna än professionsbundna. Avgörande verkar vara aktörens gränsdragning kring det egna uppdraget. Guvå (2010) anser att det är mer konstruktivt att lyfta fram de olika synsätt som finns än att se konflikterna som personberoende. Enligt Höög (2014) finns det en variation av grundvärderingar som kan förklaras utifrån profession och position och som kan skapa konflikt i en organisation som ska enas kring mål och förhållningssätt. I Höögs studie framkommer det vidare att det saknas mål för elevhälsoarbetet som är integrerade med skolans kunskapsmål och sociala mål. Kopplingen mellan det pedagogiska uppdraget och elevhälsan är otydligt. Om mål saknas går det inte att utvärdera vilken påverkan elevhälsans samlade arbete har på elevernas lärande, utveckling och trygghet. Thornberg (2008) skriver att när gruppmedlemmar inte vet vilka mål som gruppen arbetar mot så blir arbetet och resultatet ett hot mot avsikten att nå det officiella målet i teamet.

Rektorer ger uttryck för vikten av att elevhälsa börjar i klassrummet och att många problem kan lösas av den lärare eller mentor som ser eleven i vardagen. Läraren ser sig ofta som en nyckelroll i det inledande elevhälsoarbetet och i många fall även i det uppföljande arbetet, en bild som även delas av rektorer och elevhälsopersonal. Ett centralt utvecklingsbehov är att ligga steget före genom ett främjande arbete på organisations- och gruppnivå med syfte att minska antalet akuttryckningar. Det handlar om att utveckla en gemensam samarbetskultur. Personalen på den specifika skolan behöver organiseras så arbetet främjar elevers utveckling och lärande maximalt (Törnsén, 2014).

Thornberg (2009) skriver att mångprofessionella team i skolan inte alls är något unikt för Sverige utan finns exempelvis i USA där dessa vanligen går under benämningar som; prereferral teams eller prereferral intervention teams. De mångprofessionella teamen består av flera yrkesföreträdare som lärare, kurator, specialpedagog, skolpsykolog och skoladministratör men kan även inkludera talpedagog, skolsköterska och socialarbetare. Teamen har i likhet med den svenska elevhälsan i uppgift att verka för elever med svårigheter och arbeta för inkluderande insatser som att stödja lärare och elever på olika sätt (Thornberg, 2009).

Metod

Metoderna för studien är inspirerad av fenomenologin som är en kvalitativ forskningsansats. Fenomenologin vill fånga och beskriva livsvärlden. Det innebär att en redovisning av materialet görs för att skapa kunskap om och inhämta erfarenheter kring centrala teman (Kvale & Brinkmann, 2014). Halvstrukturerade fokusgrupper med elever valdes som metod i kombination med intervjuer av representanter ur elevhälsan. Metoden fokusgrupper valdes för att få en samtalssituation och mer diskussioner. Wibeck (2012) beskriver fokusgrupp som en diskussionsbaserad gruppintervju. Det viktigaste är att få fram en rik samling av synpunkter (Kvale & Brinkmann, 2014). Frågorna behandlar ett förhållandevis avgränsat ämnesområde och fokus är på samspelet i gruppen och den gemensamma betydelsekonstruktionen (Bryman, 2011). Då intervjumaterialet var intressant i sig, gjordes ett försök att återskapa det genom att beskriva resultatet istället för att tolka det. Materialet från fokusgruppsintervjuerna låg till grund för intervjuerna med elevhälsans professioner och en intervjuguide togs fram som stöd.

Urvalsgrupp

Elever i årskurs nio valdes ut som en intressant grupp att intervjua eftersom eleverna är på väg att lämna grundskolan och har lång erfarenhet av skolan. Folkhälsorapport *Barn och unga i Skåne* (Fridh m.fl., 2016) visar dessutom att andelen elever som tycker att lärarnas ansträngning har minskat framför allt finns i årskurs nio. Brev till mentorer skickades ut där syftet med studien beskrevs. Tre fokusgrupper skapades med fem elever i varje från två klasser i årskurs nio på en högstadieskola. Urvalet av informanter gjordes genom lottning från existerande klasslistor. För att få en jämn fördelning mellan könen lottades pojkar och flickor för sig. Wibeck (2012) menar att ett lämpligt deltagarantal i en fokusgrupp är mellan fyra till sex personer. I en grupp blev det fyra personer då en informant var frånvarande vid intervjutillfället. Wibeck (2012) skriver vidare att fördelen med att använda redan existerande grupper är att deltagarna inte är rädda för att delta i diskussionen utan är en väl fungerande social enhet. Existerande grupper underlättar också rekryteringen. Risken med redan existerande grupper kan vara att vissa ämnen inte kommer upp på grund av det finns saker som tas för givna inom gruppen. En annan risk är att gruppens medlemmar faller in i de roller de har i den vardagliga interaktionen utanför fokusgruppen. Är gruppdeltagarna okända för varandra finns det en risk att blyga personer blir än mer tystlåtna samtidigt som säkrare personer tar över. För att få elevhälsans synpunkter på elevernas uppfattningar och hur dessa

kan tas tillvara gjordes enskilda intervjuer med en rektor, en kurator och en specialpedagog på två olika skolor.

Genomförande

Formen för fokusgruppen var halvstrukturerad vilket innebär att en sådan intervju liknar ett vardagssamtal men med en viss struktur (Kvale & Brinkmann, 2014). Om moderatorn vill styra intervjun med frågor bör enligt Wibeck (2012) olika typer av frågor ingå. En intervjuguide utformades som fokuserade på centrala teman utifrån dessa olika frågetyper som bland annat introducerade de ämnen som deltagarna skulle diskutera och som ledde fram till nyckelfrågor som skulle besvara studiens frågeställningar (se Bilaga 1). Om en helt öppen intervju hade valts som metod hade risken varit att underlaget blivit mindre och att frågeställningarna inte hade blivit behandlade.

Crafoord (2005) betonar vikten av att i planeringen fundera över vilken miljö ett samtal ska genomföras i. Författaren anser att det ingår i förberedelserna att fundera över hur personerna som deltar ska placeras, vilket budskap miljön sänder och att välja en plats som är ostörd för omgivningen. Ett rum på skolan, i lugn miljö utan störningsmoment, användes för intervjuerna. Deltagarna fick fritt placera sig vid ett runt bord så att alla kunde se varandra för att alla skulle känna sig delaktiga. Den tekniska utrustningen i form av ipad och mobiltelefon placerades på bordet. En annan viktig ram som skapar trygghet enligt Crafoord (ibid.) är att inledningsvis upplysa om hur mycket tid som finns till förfogande för samtalet. Intervjuerna beräknades ta ca 45-60 minuter inklusive en kort inledning. Två intervjuer tog ca 30 minuter utöver inledning och en intervju tog ca 15 minuter. Anledningen till att en intervju tog kortare tid var att gruppen pratade mindre och hade kortare utläggningar än övriga fokusgrupper.

Innan samtalet började påminde moderatorn om vikten av att låta var och en få prata till punkt. Det betonades att deltagarna i första hand skulle diskutera med varandra och inte med moderatorn. Moderatorsn poängterade också att det inte fanns några riktiga eller felaktiga svar, utan att alla synpunkter var välkomna. Då eleverna genomförde muntliga nationella prov i svenska under senare delen av höstterminen kunde en koppling göras till dessa, vilket gav eleverna en förståelse för att det helst skulle vara ett samtal mellan eleverna. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) är moderatorsns uppgift att skapa en atmosfär som gör att deltagarna känner att de kan ge uttryck för personliga åsikter, målet är alltså inte att skapa samförstånd och hitta lösningar. Det betonades att ingen bedömning eller värdering lades i det som sades och att moderatorsn endast höll i samtalets struktur genom att ställa frågor utifrån intervjuguiden.

I nästa steg gjordes intervjuer med rektor, kurator och specialpedagog från två olika skolor. Tider för enskilda intervjuer bokades in och en intervjuguide användes som stöd (se Bilaga 2). Resultatet från fokusgruppsintervjuerna låg till grund för intervjuerna. Deltagarna fick möjlighet att läsa igenom resultatet innan samtalet. Intervjuerna genomfördes i avskild miljö och med hjälp av mobiltelefon spelades samtalen in för att kunna transkriberas. Varje samtal tog ca 30 minuter inklusive en inledning där intervjupersonerna informerades om syftet med studien samt etiska aspekter.

Analys och bearbetning

Fokusgruppsintervjuerna spelades in och transkriberades och för säkerhet skull användes två inspelningenheter. Inspelningarna blev av god kvalitet och transkriberingarna gick smidigt, men var tidskrävande. Enligt Bryman (2011) är fördelarna med transkribering att det underlättar en noggrann analys av vad människor sagt, att forskaren kan göra upprepade genomgångar av materialet samt att materialet kan användas i andra syften. Det är dock ett tidskrävande tillvägagångssätt, det behövs bra utrustning och det skapas snabbt mycket material. En annan nackdel är att inspelningsutrustningen kan påverka intervjupersonerna (Bryman, 2011).

Upplevelsen var att informanterna i fokusgrupperna snabbt glömde utrustningen och att det inte påverkade samtalen avsevärt. I och med transkriberingen struktureras intervjun i en form som lämpar sig för närmare analys, utskriften blir det första steget i en analytisk process (Kvale & Brinkmann, 2014). Analysen av fokusgruppsdata handlar om att koda materialet, dela upp det i enheter och söka efter trender och mönster (Wibeck, 2012). Den första bearbetningen av materialet handlade om att läsa igenom de olika transkriptionerna, ta del av materialet och förstå vad texterna handlade om. Råmaterialet från de tre intervjuerna sammanställdes utifrån frågeställningarna och gav en översikt över materialet och en grund för kategoriseringen. Nyckelord eller uttryck märktes ut vilket gav en överblick och det gick därmed att se vilka ord som kom upp flera gånger och vilka som kunde höra ihop. För att sammanfatta nyckelorden sorterades de in under teman som var relevanta för frågeställningarna och som fångade den underliggande meningen i informanternas uttalanden. Under sorteringen växte teman fram och ur dessa teman kunde sedan underteman identifieras. Beskrivande citat markerades i materialet och kopplades till varje tema och undertema. Wibeck (2012) menar att då en strukturerad form av fokusgruppsintervju används är det

möjligt att de teman som blir framträdande i analysen sammanfaller med frågeområdena i intervjuguiden. Detta överensstämmer med det som framkom av råmaterialet då de teman som utkristalliserades till stor del fångade in frågeställningarna men också svarade upp till studiens syfte.

Giltighet och tillförlitlighet

En studies giltighet innebär enligt Patel och Davidsson (2011) att det finns en överensstämmelse mellan det studien ska undersöka och vad som faktiskt undersöks. En analys gjordes av frågorna i intervjuguiderna och kopplingen till den teoretiska ramen och de begrepp som var aktuella för studien. Enligt Patel och Davidson (2011) gäller innehållsvaliditeten hela detta förfarande, från teori till enskilda frågor. Innehållsvaliditeten för studien ansågs vara god då det fanns täckning av studiens problemområde samt när det gällde översättning från teori till frågor.

För att säkerställa tillförlitligheten användes samma moderator vid alla tre tillfällen samt en observatör. Observatörens roll var att föra anteckningar och sköta tekniken för att intervjuaren skulle kunna vara närvarande i intervjusituationen. Vid intervjutillfället blev det viktigt att moderator och observatör hade ett förhållningssätt som bidrog till att skapa en trygg situation så att informanterna ville delge sina uppfattningar. Patel och Davidsson (2011) menar att förutsättningen för god tillförlitlighet är att intervjuare och observatör är tränade.Handledning och observation är kurser som ingår i specialpedagogutbildningen vilket är tekniker som kom till användning i studien.

Etiska aspekter

Utifrån Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer informerades uppgiftslämnare och informanter om studiens syfte. Uppgiftslämnarna som var lärarna i de berörda klasserna fick ta del av ett missivbrev (se Bilaga 3). Informanterna fick vid förfrågan om att delta i undersökningen veta att deltagandet var frivilligt och vid intervjutillfället gjordes en påminnelse om rätten att själv bestämma över sin medverkan och rätten till att när som helst avbryta pågående intervju. Samtyckeskrav från vårdnadshavare behövdes inte då deltagarna var över 15 år. Deltagarna fick vid intervjutillfället veta att alla personer i undersökningen skulle avidentifieras och anonymitet uppnåddes genom att namnen på informanterna inte antecknades. Vidare informerades det om att materialet skulle behandlas med största möjliga

konfidentialitet och att anteckningar och inspelat material skulle raderas efter transkriberingen. Information gavs om att uppgifterna skulle förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kunde ta del av materialet samt att uppgifterna endast skulle användas i forskningsändamål.

Resultat

Elevers och elevhälsans resonemang kring begreppen motivation och ansträngning

Begreppen motivation och ansträngning

Eleverna menar att motivation är något som driver en framåt, något som gör att en individ vill fortsätta för att nå ett mål men att vägen dit kan se olika ut. Glädje och att ha någon som hjälper till att motivera beskrivs som betydelsefullt.

Alltså det är svårt att hålla sig motiverad ensam. Alltså man kan göra det men det är svårt. Man bör gärna ha typ någon som hjälper en kanske, en kompis eller föräldrar och så som tränar med en eller typ får en spark i röven (elev, intervju 2).

Motivation skapas för att eleverna känner en anledning att utföra aktiviteten. *“Att man vill, att man frivilligt vill lägga sin tid på att komma fram till någonting, kanske betyg eller någonting utanför skolan”* (elev, intervju 2). Elevhälsans aktörer beskriver att motivation är att vara arbetsvillig, att ha en motor och att man ser nyttan med någonting. *“Att du förstår varför du gör det och vilken nytta du har av det framåt”* (rektor).

Eleverna menar att en ansträngning innebär att pressa sig och göra sitt bästa och visa full potential för att nå ett uppsatt mål. *“Alltså att man verkligen försöker så mycket man kan”* (elev, intervju 3). Det krävs en ansträngning för att nå sina mål och komma någonvart i livet. Begreppet beskrivs också som en motsats till motivation.

Jag skulle säga att anstränga sig det är väl när man istället för då, jag tycker att motsatsen till motivation med tanke på att när man är motiverad till att göra någonting så lägger man liksom energi frivilligt för att bli färdig med det. Men när man anstränger sig så är det mer liksom att man kanske inte är så sugen på att göra det men man gör det ändå och då är det liksom jobbigare typ (elev, intervju 2).

Denna definition görs även av specialpedagogen som beskriver att om en elev inte känner motivation måste denne anstränga sig och det kräver mindre ansträngning om motivation finns. Specialpedagogen menar att ansträngning är när eleverna gör sitt bästa utifrån de situationer eleverna befinner sig i. Ansträngning beskrivs också ha en koppling till nyttan. Elevens upplevelse av nyttan avgör hur mycket tid och engagemang eleven är beredd att lägga ner. *“Som exempel ser vissa elever inte nyttan med ämnet bild, de förstår nyttan till viss del men de är inte beredda att lägga ner ansträngningen kopplat till nyttan det ger dem”* (rektor).

Yttre och inre motivation

Eleverna berättar om att betyg och att komma in på önskat gymnasieprogram är en faktor som skapar motivation. Eleverna har tankar om vad som kan hända efter gymnasiet om eleverna inte skulle komma in på valt program.

Rädsla att misslyckas. Nämen på riktigt det är det. Jag är rädd att jag inte ska komma in på den linjen och få det arbetet som jag vill ha och det är det som motiverar mig till att jobba bra i skolan. För om jag inte gör det som kommer man hamna någonstans där man inte blir lycklig av att arbeta där eller så (elev, intervju 2).

Det finns elever som menar att det inte är kunskapen som är grunden för att kunna fortsätta utan betyget. Medvetenheten finns om att det hade varit bättre att kunskapen stått mer i fokus då den behövs på gymnasiet. *“Ibland känns det mer som att man pluggar för att få ett betyg än för kunskap och det kan jag bli lite rädd för”* (elev, intervju 2). Det finns elever som beskriver att resultatet inte motiverar utan det som motiverar är om ämnet är intressant. Kuratorn uttrycker att vuxna, lärare, elevhälsa, föräldrar och studie- och yrkesvägledare bör fundera på samtalen med eleverna som ofta fokuserar på att få bra betyg och att komma in på gymnasiet. *“Jag tänker att det är niondeklassare som ni har haft samtal med och där kanske vi vuxna måste gå till oss själva och fundera på hur vi vuxna gör som är runt eleverna när vi driver på dem”* (kurator).

Specialpedagogen menar att när elever med hög frånvaro diskuteras resonerar lärare ofta utifrån att lärarna går miste om underlag för att sätta betyg. Diskussionen borde egentligen handla om vilken kunskap eleven förlorar i utbildningen och inte enbart när det gäller bedömning. *“Jag har tänkt på det här med att istället för att kalla det frånvaro så kallar man det för att man går miste om kunskap”* (specialpedagog).

Eleverna beskriver “hetsläsning” som ett medel för att kunna prestera på proven med målet att få bästa möjliga betyg och komma in på valt gymnasieprogram. *“Man bara hetsläser in det, för att liksom kunna lära sig det till provet och liksom så här nu måste jag få ett bra betyg så att jag sen kan gå vidare”* (elev, intervju 2).

Det finns en medvetenhet om att strategin medför att kunskapen inte är beständig men att det är svårt att ändra på att fokus ligger på prov och betyg istället för kunskap då det är betygen som är grunden till att fortsätta.

Eleverna beskriver även konkurrens som en motivationsfaktor.

Det är väl när man upptäcker att andra har bra betyg och då måste man anstränga sig för att få bättre betyg, alltså för det retar dig lite och då vill man anstränga sig för att visa den personen vem man

egentligen är och hur smart man är ... (elev, intervju 1).

Eleverna vet vilka betyg olika elever har i klassen och berättar om att det kan finnas konkurrens mellan eleverna som befinner sig ungefär på samma betygsnivå. Konkurrens beskrivs som både positivt, att elever hjälper varandra men också som något negativt där elever förstör för varandra. *“Det blir en sorts konkurrens, alltså vissa eftersträvar ett A men de bråkar inte med varandra medan vissa försöker förstöra för andra”* (elev, intervju 1).

Kuratorn känner inte riktigt igen elevernas beskrivning när det gäller att förstöra för varandra. Snarare att det finns ett stöttande klimat där man hjälper varandra för att hinna med.

Konkurrens för övrigt kan vara positivt, en drivkraft, att plugga för sin egen del och hålla det för sig själv, det är ju inget fel med det, men att sabba för varandra bidrar ju inte till en god stämning i klasserna (kurator).

Föräldrar beskrivs som en motivationsfaktor som påverkar eleverna. Vissa föräldrar skildras som att de sätter målen utifrån sina barns kapacitet medan andra kräver högsta betyg och att eleven ska anstränga sig mer om eleven inte får ett A.

Fast det beror ju på, föräldrar har olika syn på alltså vad som är bra betyg, för många av oss gäller det att ha A och B och andra föräldrar räcker det att du får godkänt och då är det liksom bra och har gjort sitt bästa, så det beror ju på hur dina föräldrar ser på det (elev, intervju 1).

Eleverna menar att en faktor som skapar inre motivation är när något är intressant och kul.

Jag vet att jag kände mig motiverad i sjuan när vi skulle börja jobba med ett projekt om grekiska gudar i svenskan som jag var intresserad i. Då blev jag väldigt motiverad på grund av att jag tyckte det var så kul (elev, intervju 3).

När något är intressant vill eleverna fortsätta lära sig mer och när eleverna känner motivation behöver de inte anstränga sig lika mycket som när de inte känner sig motiverade. Flera elever beskriver aktiviteter utanför skolan som intressanta och roliga och som därför är motiverande. *“Jag blir väldigt motiverad av min bandleadare och min sångpedagog. För jag håller på mycket med det och ja de motiverar mig mycket. De får mig att ha mål och vilja göra saker”* (elev, intervju 2). Eleverna menar att det är viktigt att känna sig själv nu när det snart är dags att lämna grundskolan. Det är viktigt att veta vad som motiverar och om handlingen görs för ens egen skull eller för att någon annan tycker att det är viktigt. *“Är det ens egen motivation eller är det någonting som andra vill och jag blir glad utav att liksom behaga andra. Alltså det är nog viktigt att känna sig själv”* (elev, intervju 2).

Delanalys

Enligt Blomgren (2016) ses motivation idag som ett mångsidigt begrepp vilket eleverna ger uttryck för. Begreppet motivation beskrivs av informanterna som något som driver en individ framåt för att nå ett mål. Det finns en anledning och nytta med att uppnå något vilket avgör vilken ansträngning som läggs i handlingen. Eleverna beskriver att en ansträngning innebär att pressa sig och göra sitt bästa och visa full potential för att nå ett uppsatt mål. Finns motivation behövs ingen ansträngning men saknas motivation krävs en ansträngning. I Duckworths (2007) forskning beskrivs begreppet "grit" som något som mäter en persons förmåga att hålla fast vid långsiktiga mål och inte ge upp. Detta begrepp kan definieras som ansträngning. Resultatet visar hur viktigt det är att lärare inte bara anstränger sig i att förklarar vad som ska göras och hur uppgifter ska göras, utan varför eleverna ska utföra dem. Detta för att eleverna ska se nyttan med det som utförs för att få motivation i skolarbetet. Att elever får sätta upp kortsiktiga och långsiktiga mål tillsammans med läraren blir också relevant för att elever ska känna att de går framåt och utvecklas. Ett stöttande klassrumsklimat bidrar till att eleverna kommer att fortsätta kämpa mot uppsatta mål. I tidigare forskning beskrivs att elevcentrerad undervisning uppfyller de tre behoven autonomi, kompetens och samhörighet och är därför mer motiverande för eleverna (Smit et al., 2014). Blir eleverna motiverade skapas engagemang och det skyddar eleverna från dåligt beteende i lärmiljön (Guvencs, 2015). Specialpedagogen i studien framhäver att ett riskbeteende bland elever är hög frånvaro och att diskussionen egentligen borde handla om att elever missar kunskap. Weary och Thomson (2013) menar att det är viktigt att stödja omotiverade elever genom att förstå dessa elevers motivation och med hjälp av motivationsteorier hitta strategier för att få eleverna att delta vid inläring. Motivation utgörs av flera inre processer som kräver att lärare måste bilda sig en uppfattning om en elevs motivation genom kommunikation.

Eleverna uttrycker att betyg, val till gymnasiet, konkurrens mellan elever och föräldrapåverkan är faktorer som påverkar inställningen till skolarbetet. Dessa faktorer är kopplade till yttre motivation enligt forskningen. *Self determination theory* beskriver yttre motivation som något som refererar till en yttre tillfredsställelse. Medvetenheten finns hos eleverna att det hade varit bättre att kunskapen stått mer i fokus då den behövs i framtiden. Kurator uttrycker att det är viktigt för de vuxna i skolan att tänka på hur samtal med elever utformas. För att eleverna ska få ökad inre motivation måste samtalen fokusera på sådant som skapar inre motivation. Inre motivation kopplar eleverna till skolarbete som fångar intresset men eleverna beskriver i större utsträckning aktiviteter utanför skolan där deltagandet sker av

nyfikenhet och engagemang som inre motiverande.

Lärares relation till elever

Ledarskap

Avseende hur en lärare ska vara gentemot eleverna, beskriver en del elever att de vill ha en lärare som inte bara är lärare utan också är vän med eleverna och som bryr sig om eleverna även utanför klassrummet.

Jag kan tycka att läraren ska bara vara vän med eleverna, alltså om läraren är vän med eleven då går allt bra, en lärare ska inte känna det är min elev just den lektionen och när vi träffas utanför så är vi inget mer, en lärare bör vara vän med sin elev och fråga ofta, om hen behöver hjälp, alltså inte bara snacka om skolan utan om allmänna saker, alltså vara som en vän inte bara lärare (elev, intervju 1).

Andra menar att de vill ha en lärare som är sträng. Sträng i den mening att läraren är snäll samtidigt som läraren håller ordning och struktur. *“Ja, jag har jättesvårt för lärare som helt är go with the flow. För mig, jag måste ha en lärare som, som är sträng faktiskt. Jag tycker om det”* (elev, intervju 2). Ömsesidig respekt, tydlighet kring vad eleverna ska göra och förmågan att kunna skapa trygghet beskrivs också som goda egenskaper.

Ja, precis man behöver ju inte vara sträng och dum men jag tycker om när lärare sätter en struktur alltså hur han vill ha sin lektion ähh eller hon vill ha sin lektion liksom. Det är ju inte upp till oss att bestämma hur en lärare vill undervisa utan det är ju lärarens liksom. Jag tycker det är skönt när en lärare liksom kan bara “nu ska ni göra detta”, då vet jag vad jag ska göra. Då är det inga frågetecken liksom, det tycker jag är skönt (elev, intervju 2).

Specialpedagogen visar en förståelse för att elever tycker att det är bra med tydliga lärare. *“Det är ganska skönt att komma till serverat bord, ska man sen behöva engagera sig också, det tar ju tid och det är så många olika ämnen”* (specialpedagog). Rektorn reagerar på att eleverna pratar utifrån begreppet vän. *“Pratar eleverna utifrån begreppet vän? Jag kallar det för vuxen”* (rektor). Rektorn anser att eleverna har gott om vänner men få vuxna omkring sig. Pedagoger som är duktiga beskrivs utifrån att våga vara vuxna och att det är den relationen som utvecklar eleven.

Personlig relation

Eleverna beskriver den personliga relationen med läraren utifrån engagemang och ansträngning.

Ja, hur det går för varje elev. Skulle inte läraren bry sig tror jag inte att läraren anstränger sig så mycket om att hjälpa oss. Om en lärare anstränger sig mycket så betyder det att personen bryr sig om oss och vill det bästa för oss (elev, intervju 2).

Lärarens intresse i varje elev när det gäller kunskapsutvecklingen men även omtanken om eleven i stort påverkar hur eleverna uppfattar att lärarna anstränger sig. *“Alltså om man är lärare så det enda som gör en bra lärare bra det är att man har mer koll, alltså på mer än bara betygen så att man kan fatta hur eleverna känner sig också”* (elev, intervju 2). Men det framkommer också åsikter kring att elever som har nått längre i sin kunskapsutveckling får mindre uppmärksamhet från läraren. *“Fast sen så tycker jag att ehh dom som har, alltså om man har högt betyg i ett ämne tycker inte jag att man får lika mycket ansträngning från läraren som dom som har lägre betyg får”* (elev, intervju 1). Elever framhåller också vikten av att lära känna lärarna och ha kul tillsammans.

För att lärarna är mer engagerade i var och en elev liksom. Det blir som en personlig grej med de flesta lärarna på denna skolan att man känner lärarna mer än att det bara är ett jobb man går till och gör sin sak och sen går hem (elev, intervju 3).

Det framkom att lärarens ansträngning skapar motivation. Det beskrivs som att eleverna inte vill svika läraren om denne har lagt sin tid på att förklara för eleven. *“Alltså, det är ju, man vill ju också visa läraren, man vill inte svika läraren som har suttit där och förklarat för en om och om igen, så kanske man inte heller vill svika läraren”* (elev, intervju 1). Rektorn kopplar ihop den inre och yttre motivationen till relationen. En god relation till eleven innebär att eleven anstränger sig mer för att inte misslyckas inför läraren även om den inre motivationen saknas eftersom eleven inte vill förstöra relationen med den vuxne. *“Jag tror det är många elever där relationen blir en form av yttre motivation. Man vill liksom inte göra bort sig inför den personen som man har en relation med och då anstränger man sig lite mer”* (rektor). Kuratorn upplever att sedan Lgr 11 infördes är det fler elever som söker sig till kuratorn för att få ytterligare en vuxen i närheten att vända sig till vid behov.

Den rollen skulle egentligen ligga hos mentor eller en lärare som de träffar dagligen. Det tänker jag har att göra med att det blev tidigt ämnesfokus och de små eleverna tappade sin trygghet och kontinuitet till sin klasslärare (kurator).

Rektorn menar att många lärare misslyckas för att de inte har en äkta relation med sina elever. *“Är du duktig på att skapa relationer är din blotta närvaro tillräcklig för att eleven ska känna att det är en person som bryr sig”*(rektor). Tiden spelar en avgörande roll för att skapa

relationer till elever. *“Det är ju inte så himla svårt heller för oss inom spec för vi har ju faktiskt världens tacksammaste bit av läraryrket när vi har möjlighet att sitta med så få elever”* (specialpedagog). Det finns en förståelse för att lärarna inte alltid hinner med att hjälpa alla elever som vill ha hjälp och att det kan upplevas som att läraren inte engagerar sig.

Om en lärare är jätte stressad för det är många som behöver hjälp i en klass då läser eleverna av att hon eller han är stressad. Sedan kanske eleverna tolkar det som att man är lite engagerad men det är ju inte det utan det är ju säkert en frustration hos läraren att inte hinna med (specialpedagog).

Att ta tillvara på elevers röster

Eleverna uppskattar att få möjlighet att prata om de här frågorna eftersom det är mycket i deras vardag som uppfyller dem och som förändras. *“Det här är ju frågor som vi tampas med varje dag”* (elev, intervju 2). Det framkom också att det är viktigt för eleverna att de får komma till tals eftersom det ofta är fokus på skolutveckling genom lärarna. *“Jag tyckte att det var bra att ni frågade aktuella frågor som eleverna tänker på mycket inte bara sånt som lärarna och hur lärarna ska förbättra sig utan vad eleverna tänker själv”* (elev, intervju 1). Eleverna menar också att frågorna tas på allvar när lärarna frågar efter elevernas åsikter. *“Det blir viktiga frågor för oss eftersom det är viktigt för er, typ på ett sätt. Man blir mer seriös”* (elev, intervju 3).

Samtliga aktörer i elevhälsan anser att elevernas röster borde tas tillvara mycket mer. *“Vi har infört trygghetsvandringar där vi fångar upp elevers röster om lärmiljön men det gäller bara de yngre eleverna”* (kurator). Det finns tankar på att det nog finns en brist när det gäller att ta reda på hur eleverna vill vara delaktiga i organiseringen av skoldagen.

Just ämnesspecifikt kanske det är svårt att hitta att de skulle vara intresserade av delaktighet men i hur man bygger upp hela deras dag det letar vi ju sällan efter. Lärarna vill ha längre pass på 60 min men jag undrar hur många som har frågat eleverna (specialpedagog).

Ett förslag är att göra gruppintervjuer med niorna sista veckan om vad de har upplevt positivt och vad som har gjort att eleverna har kommit till skolan och gått på lektionerna.

Det är oftast lärarna som utvärderar sin egen praktik, att jag gör det här och det har gett det här utfallet, men elevernas röster blir inte riktigt hörda. Det här med fokusgrupper är något man definitivt ska göra (rektor).

Rektor betonar också att det sedan är viktigt att ge återkoppling till lärarna kring det som kommer fram från eleverna för att kunna förstärka det som är bra och rätta till det som inte

fungerar. Det framkommer också tankar kring vilka elevers synpunkter som kommer upp i elevhälsan. “Vi tar tillvara på synpunkter som kommer fram till EHT men välfungerande elevers röster kanske aldrig kommer till oss“ (kurator).

Delanalys

Eleverna uttrycker att det är viktigt att lärarna bryr sig om hela individen, både i och utanför klassrummet. Den forskning som Lilja (2013) har gjort visar att eleverna tycker det är viktigt att läraren är snäll, rättvis och har tid för eleverna. Forskningen visar också att relationer byggs när lärarna bryr sig om klassen och individerna. Rektorn beskriver vikten av att vara vuxen och att det är den relationen som behövs och som utvecklar eleven men eleverna uttrycker att de vill att läraren ska vara som en vän. Det hade varit intressant att låta eleverna beskriva hur de ser på begreppen vän kontra vuxen för att få en mer nyanserad bild. Är det en vän de efterfrågar eller är det en trygg vuxen som finns där för eleverna?

Eleverna menar också att läraren ska vara sträng, hålla ordning och skapa tydlighet. Detta överensstämmer med Lindqvists (2015) begrepp “ödmjuk orubblighet” som innebär att läraren visar omtanke samtidigt som ledarskapet är orubbligt så att relationen inte tar över. Lärarens ansträngning i den personliga relationen och i kunskapsutvecklingen skapar motivation hos eleven och påverkar hur eleverna uppfattar att läraren anstränger sig. Den yttre motivationen ligger i att inte vilja svika läraren som lagt tid på eleven. Det framkommer i studien att högpresterande elever får mindre uppmärksamhet från lärarna och därmed upplevs läraren anstränga sig mindre. Swalander (2006) konstaterar att undervisningen anpassas efter medelpresterande elever och att högpresterande elever inte utmanas. Bandura (1988) menar att utmanande mål ökar graden av motivation och förmågan att prestera. Giotas (2001, 2013) forskning visar att skolan inte klarar av att anpassa undervisningen till varje individ vilket påverkar elever vars motivation och målsättning är lärandeorienterad. Hattie (2012) visar på betydelsen av att lärarna har höga förväntningar på eleverna och har förmågan att skapa goda relationer.

Möllås (2009) betonar betydelsen av elevers delaktighet för utveckling och lärande. Begreppet autonomi inom *self determination theory* innebär att individen har inflytande över när, var och hur något ska göras. Eleverna i studien uttrycker inte delaktighet som en betydande faktor när det gäller motivation. Möjligheten för elever att få vara delaktiga begränsas oftast till val av projektämne, utvärderingar och sociala aktiviteter enligt Evans och Boucher (2015). Författarna menar att när elever får göra meningsfulla och personligt relevanta val får det positiva effekter på inre motivation och engagemang i lärandet. Både

eleverna och samtliga professioner ur elevhälsan upplever att elevers röster borde tas tillvara i större utsträckning och att fokusgrupper är en bra metod. Specialpedagogen ger uttryck för att elevernas tankar borde utnyttjas när det gäller organisering av skoldagen. Törnsén (2014) menar att skolorna måste arbeta främjande på organisation- och gruppnivå och studien påvisar att fokusgrupper skulle kunna användas för att få ett grupperspektiv kring lärande och lärmiljö. Används fokusgrupper årligen i det systematiska kvalitetsarbetet samlas alla elevers åsikter in och inte bara elever som möter personal i elevhälsan. Utifrån de teman som framkommer i analysen av intervjuerna kan främjande insatser utarbetas. Nilsson (2014) betonar att främjande insatser är generella och breda insatser utifrån friskfaktorer med fokus på en god lärmiljö.

Lärares relation till ämne och arbetssätt

Engagemang i arbete och ämne

Eleverna beskriver att lärarnas intresse och engagemang i sitt arbete och ämne har betydelse för elevernas motivation och hur de uppfattar att läraren anstränger sig. Inspirationen från läraren gör ämnet roligare och påverkar inläringen.

Om läraren inte är intresserad i sitt eget arbete om den inte anstränger sig för att eleverna ska få det bra eller bättre än vad de har det då blir det ju ännu automatiskt tråkigare och då kanske man förlorar intresset och då går det sämre i det ämnet. Det påverkar ju hela, hur man lär sig (elev, intervju 2).

En lärare för mig alltså så länge en lärare är intresserad i sitt eget ämne och entusiastisk om det och verkligen brinner för det så blir nästan alla ämnen roliga och intressanta. För då har man någon som verkligen brinner för detta ämnet som pratar om det, alltså så här positivt och att som det är det viktigaste i världen. Då inspirerar det mycket mer (elev, intervju 2).

Eleverna menar att det har betydelse om lärarna visar glädje på arbetet. *“Det går bättre med de lärare som alltså gillar ens klass som har roligt när vi är där, inte bara går till skolan och är bitter för de blev lärare, vissa kan vara så”* (elev, intervju 1). Det har en positiv påverkan på elevernas motivation när eleverna känner att läraren trivs som lärare och visar att de vill vara med eleverna.

Men det är också som du sa, läraren måste va glad och positiv. Det är det som gör en lärare bra också. Är en lärare sur och arg och skäller hela tiden då klassas den som dålig lärare tycker jag, enligt mig. En lärare är positiv, glad men också bryr sig om ämnet och bryr sig om eleverna, det är en bra lärare tycker jag. Som motiverar (elev, intervju 2).

Rektorn menar att det gör skillnad när diskussioner utgår ifrån grupperspektiv till exempel vid klasskonferenser eller i diskussioner i elevhälsan. *“Det blev en helt annan atmosfär kring grupperna än om vi hade pratat i elevperspektiv där det ofta blir det problematiska eller det svåra. Jag tycker att man gick starkt ifrån det mötet kring grupperna”* (rektor). Kuratorn menar att det finns mycket att göra när det gäller att jobba med värdegrunden på skolorna. Det handlar om att arbeta med både elever och personal. Kuratorn betonar vikten av att förstärka det positiva och lyfta fram det som fungerar bra. *“Stämningen på EHT, den kan vara ganska negativ och det smittar. Precis som lärarnas lust smittar på eleverna, där tror jag att vi kan göra mycket”* (kurator).

Lärarnas trivsel och vilja att stanna på arbetsplatsen lyfts fram som betydande för arbetsglädje och motivation.

...försöka få ihop ett kollegie så att folk stannar kvar på arbetsplatsen och få de motiverade för sitt jobb för de vet att här är vi en grupp. Det är en viktig bit i det hela och det ligger i ledningen att tänka på detta när det är som det är ute på skolorna med folk som slutar hela tiden och det är rotation ute i kollegiet. Kan man bara bygga upp så att man känner att vi motiverar varandra och att det inte bara är gnäll. Det har med trivsel att göra men det har också att göra med motivation för att jobba (specialpedagog).

Varierat arbetssätt

Eleverna beskriver att lärarna undervisar på olika sätt och det är viktigt att arbetssätten på lektionerna varierar utifrån eleverna och hur de lär sig. Lektionerna blir roligare om de inte är förutsägbara.

Så hade det inte varit bättre att alla lärarna kunde mixa upp, lärare som mixar upp, alltså hur man ska lära ut, kolla film en lektion, skriva av tavlan en lektion, lyssna en lektion, det blir ju mycket roligare för man inte vet vad som kommer att hända... (elev, intervju 1).

Alltså lärarna har helt annorlunda sätt att lära oss. Det är liksom inte bara det exakt som står på hans läroschema eller vad det heter, utan han tar in egna saker för att vi ska tycka det är roligt och då blir det lättare att lära sig (elev, intervju 3).

Rektorn pekar på att eleverna känner när det är lärare som bryr sig om sin undervisning och vill att det ska bli bra, därför varierar man sin undervisning och gör olika saker. Det beskrivs också som viktigt att ett varierat arbetssätt också håller en röd tråd och en struktur då många elever behöver det för att kunna tillgodogöra sig undervisningen.

Det är ju inte det lättaste att ha ett bra sådant arbetssätt att det är varierande och samtidigt få med sig eleverna så att de inte uppfattar det som rörigt. Det är positivt att de vill ha ett varierat arbetssätt men det

kräver jättemycket av läraren för att det ska fungera (specialpedagog).

Återkoppling

Eleverna redogör för att en lärare som anstränger sig bryr sig om hur det går för eleven genom att läraren ger återkoppling på skolarbetet och vad eleven ska förbättra för att kunna utvecklas mot sina mål.

När man inte vet om vad man inte är bra på då kan man ju inte bli motiverad, om en lärare bara säger betyget och inte säger vad du behöver jobba på, hur ska du då bli motiverad att förbättra dig själv när du inte vet (elev, intervju 1).

Jag tycker att en lärare som anstränger sig bryr sig om hur det går för just den eleven. Om den har fått, alltså om vi säger att vi har fått tillbaka ett prov och vi diskuterar vad som gått bra och dåligt och vad man behöver öva på och hur man ska göra för att nå sitt mål, så att man pratar mer med individen (elev, intervju 2).

Den personliga relationen återkommer som betydelsefull då det påverkar återkopplingen. Rektor menar att genom att lära känna eleven blir det lättare att veta vilka områden eleven behöver utveckla och det underlättar i kommunikationen när det gäller att kunna ge stöd.

Man kan ju läsa av eleven om man själv har en relation och det tror jag är svårt för många lärare som inte har de här relationerna att läsa av vad jag kan säga och vad jag inte kan säga. För många gånger får ju lärarna se eleverna som en grupp och det är svårt att hitta individerna (specialpedagog).

Specialpedagogen beskriver tiden som en faktor som påverkar hur väl lärarna lär känna eleverna. För de funktioner som arbetar i elevhälsan så dyker tillfällena upp då man kan sitta och prata med eleverna och det gör det inte på samma sätt för många av lärarna. Specialpedagogerna har i större utsträckning möjligheten att kunna sitta ner med enskilda elever och prata och få elevens upplevelse kring skolarbetet.

Jag tror att det är varje lärares strävan, för jag menar det finns väl inga lärare som inte tycker det är mysigt eller trevligt eller bra att ha ett gott förhållande eller relation och som också skulle vilja ha den tiden att sitta så här och prata och bygga upp något som man sedan kan använda sig av (specialpedagog).

Delanalys

Återkoppling kring vad eleverna kan utveckla i skolarbetet är en betydande motivationsfaktor och påverkar också hur eleverna uppfattar lärarens ansträngning. Möllås (2009) skriver att elevens delaktighet i det egna lärandet är avgörande för framgång i skolarbetet. Författaren

menar att samspel och kommunikation mellan elev och lärare krävs för att skapa delaktighet. Rektorn uttrycker vikten av att lära känna eleverna för att underlätta i kommunikationen när det gäller stöd och utveckling. Specialpedagog och kurator uttrycker att dessa roller kan få fler tillfällen att lyssna in den enskilda elevens behov vilket kan kopplas till Maslows behovsteori där trygghet är ett av basbehoven. Inom *self determination theory* är framåtsyftande återkoppling och kommunikation faktorer som påverkar den inre motivationen. I Blombergs (2016) avhandling uttrycker eleverna att formativ bedömning främjar motivationen. Eleverna uttrycker vikten av att få återkoppling på skolarbetet för att kunna utvecklas mot sina mål. Banduras teori om *self-efficacy* beskriver att ju starkare människan upplever *self-efficacy* desto högre mål sätter människor och desto starkare blir engagemanget. Utmanande mål ökar nivån på motivation och förmågan att prestera.

Lärarens glädje, intresse och engagemang i sitt arbete och ämne påverkar elevernas motivation. Trivsel och viljan att vara med eleverna har betydelse. Flera studier (Skolverket, 2003, 2006; Katz & Shahar, 2015) visar att lärares egen motivation att undervisa och lust att vara lärare är framgångsfaktorer i undervisningen. För att lärare ska anta en mer autonom motivation måste lärares behov enligt *self determination theory* vara uppfyllda.

Eleverna lyfter också fram vikten av variation i undervisningen och att det påverkar lusten att lära. I Blombergs (2016) avhandling framkommer att elevernas motivation främjas av en varierad undervisning som innehåller en tydlig struktur på uppgifter, formativ bedömning, möjlighet att kontrollera sin lärprocess samt ett stödjande klimat. Skolverket (2003) skriver att lärarens förmåga att motivera, inspirera och förmedla glädjen i kunskap är central.

Diskussion

I det här avsnittet diskuteras resultat, metod samt specialpedagogiska implikationer och avslutningsvis ges förslag på fortsatt forskning.

Resultatdiskussion

Studiens syfte är att belysa högstadieelevernas uppfattningar om vilken betydelse pedagogers ansträngningar har för att eleverna ska lyckas i skolan samt hur dessa påverkar elevers motivation. Vidare vill studien belysa elevhälsans syn på elevernas uppfattningar och vilken betydelse de kan ha i skolans lärmiljö. Eleverna i studien beskriver hur lärares ansträngningar skapar motivation. Ansträngningar som eleverna lyfter fram som betydelsefulla är att läraren har en personlig relation till varje elev, lärarens intresse i varje elev när det gäller kunskapsutvecklingen, men även omtanke om eleven i stort påverkar hur eleven uppfattar att läraren anstränger sig. Vidare har lärarnas intresse och engagemang i sitt arbete och ämne betydelse för hur eleverna uppfattar lärarnas ansträngning. Det har en positiv påverkan på elevernas motivation när eleverna känner att läraren trivs som lärare och visar att de vill vara med eleverna. Undervisning utifrån ett varierat arbetssätt och att lektionerna inte alltid följer samma mönster betonas som viktigt.

I föreliggande studie uttrycker eleverna att återkoppling på skolarbetet och vad eleven ska förbättra för att kunna utvecklas visar att läraren anstränger sig. Återkoppling och personlig relation har ett starkt samband då den personliga relationen gör det möjligt att veta vilka områden eleven behöver utveckla och på vilket sätt återkoppling kan ges. Elever som har nått längre i sin kunskapsutveckling upplever att de får mindre uppmärksamhet och det kan medföra bristande motivation och en kunskapsutveckling som stannar av. Ett antagande är att de högpresterande eleverna upplever att lärarna anstränger sig mindre och att det finns ett samband med införandet av Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11). I Liljas (2013) studie diskuteras att styrningen av lärarnas undervisning har ökat efter införandet av Lgr 11 i och med att ett detaljerat och omfattande centralt innehåll måste finnas i undervisningen. Många lärare upplever att det är stressande att hinna med det centrala innehållet och att få tid att hjälpa alla elever då kunskapskraven ökat. Eleverna framhåller relationen som en central motivationsfaktor och läroplanen har medfört att lärare har mindre tid till att skapa förtroendefulla relationer vilket eleverna säkerligen känner av. Detta kan också vara en förklaring till att eleverna upplever en minskad ansträngning från

lärarna vilket Folkhälsorapporten *Barn och unga* (Fridh m.fl., 2016) visar.

Eleverna i studien uttrycker inte delaktighet eller självbestämmande som faktorer som hänger ihop med motivation, vilket teorier och styrdokument gör. Eleverna uttalar inte heller betydelsen av självbestämmande vilket är en viktig faktor i self determination theory. Betydelsens av elevernas inflytande över när och hur något ska göras kopplas inte ihop med ansträngning och motivation. Däremot när eleverna får berätta om upplevelsen av fokusgruppsintervjuer som metod uttrycks ett behov av att komma till tals och bli lyssnad till. Eleverna menar att det är lärarnas röst som blir hörd när det gäller skolutveckling och att det är viktigt att även eleverna kommer till tals i frågor som rör utbildningen. Det finns en tradition av att elever görs delaktiga i val vid sociala aktiviteter eller olika råd (klassråd, elevråd, matråd) snarare än i skolutvecklingsfrågor. Elever görs kanske inte delaktiga eftersom skolans olika professioner inte känner till hur elever vill vara delaktiga? Forskning visar att det finns en rädsla hos lärare för minskad produktivitet vilket också kan höra ihop med läroplanens ökade styrning.

Skollagen (2010) säger att elever ska ges inflytande över utbildningen och ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla den. Rektorn ser fokusgruppsintervjuer som en metod att använda när det gäller att utvärdera elevers tankar kring skolan och att ta tillvara elevernas erfarenheter. Det bör ingå i det systematiska kvalitetsarbetet och vara ett underlag för återkoppling på pedagogernas arbete. Studien visar att lärares egen motivation behövs lyftas fram för att få en komplett bild av effekterna på elevernas motivation. Det kan utgöra en viktig del av skolledningens och elevhälsans arbete att stödja lärares egen motivation så att även pedagoger upplever att behoven av kompetens, självbestämmande och samhörighet är uppfyllda. Särskilt idag när det är lärarnas arbetsmarknad och många byter arbetsplats vilket medför att skolor och arbetslag kan uppleva instabilitet och otrygghet. Lärarna är en utsatt grupp när det gäller hög arbetsbelastning och stress. Genom att skapa förutsättningar för kollegialt lärande, samplanering och erfarenhetsutbyte kan lärares arbetsbelastning och stress minskas. Då ökar välbefinnandet vilket skapar engagemang och motivation även hos eleverna vilket framkommer i föreliggande studie.

Metoddiskussion

Empirin i studien samlades in från elever på *en* skola. För att få en mer nyanserad bild av hur elever ser på lärares ansträngning kopplat till motivation kunde intervjuerna genomförts på flera olika skolor. Det fungerade väl att använda fokusgrupper för att samla in underlaget då

syftet var att belysa elevers åsikter och erfarenheter. Två av intervjuerna varade den avsatta tiden medan den tredje intervjun blev kortare då eleverna inte fick igång ett samtal mellan varandra som i de tidigare fokusgrupperna. Detta gjorde att svaren blev kortare och samtalet mer avvaktande. En förklaring kan vara att intervjun genomfördes en fredag eftermiddag och att eleverna var trötta, en annan att det kanske fanns spänningar i gruppen som påverkade samtalsklimatet. Gruppdeltagarna var inte okända för varandra så deltagarna var troligtvis inte blyga för varandra. Det hade varit intressant att även genomföra de enskilda intervjuerna med aktörer ur elevhälsan som en fokusgruppsintervju för att få tillgång till diskussionen mellan professionerna.

Det finns en medvetenhet om att materialet i studien ses med specialpedagogiska ögon och med eleven i centrum vilket ligger i det specialpedagogiska uppdraget. Enligt Wibeck (2012) är en beskrivande analys av rådata aldrig fri från tolkande inslag eftersom forskaren gör ett medvetet eller omedvetet val av vad som ska beskrivas och hur det ska beskrivas. Studiens råmaterial bearbetades och ett urval gjordes där kategorier togs fram för att summera data och därmed är rådata inte neutralt återgiven.

Specialpedagogiska implikationer

Specialpedagogens målgrupp är i första hand eleverna men arbetet sker genom pedagogerna. Genom samarbete utvecklas lärmiljöer och förhållningssätt som i förlängningen ska stödja eleverna så att kunskapsmålen nås. Studien visar att specialpedagogen har ett viktigt arbete tillsammans med aktörerna i elevhälsan att medvetandegöra de faktorer som lyfts fram i studien som påverkar ansträngning och motivation. Utveckling av lärmiljöer som även fokuserar på pedagogernas arbetsglädje, motivation och relationer blir angeläget då studien visar att det har betydelse för elevernas engagemang i lärandet. De ökade kunskapskraven i skolan gör också att specialpedagogens arbete i större utsträckning kommer att handla om att hitta strategier för att motverka stress både hos lärare och elever. I studien framkommer det att eleverna påverkas av vilka signaler de vuxna runt dem sänder vilket bör fångas upp i elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete. Studien påvisar också vikten av att tänka på hur vuxna i skolan pratar med elever då yttre motivationsfaktorer ofta lyfts fram i samtal. Specialpedagogen möter ofta elever med bristande motivation. Det blir viktigt att utgå från de tre behoven kompetens, autonomi och samhörighet för skapa inre motivation i skolarbetet då det skyddar eleverna från misslyckande.

Elever som specialpedagogen möter har inte alltid de grundläggande fysiologiska

behoven uppfyllda för att kunna känna trygghet. I dessa fall blir specialpedagogen en viktig relation för eleven. Specialpedagogen har ofta möjlighet att ge enskilda elever tid för att skapa trygghet och struktur. Ökade krav på eleverna kommer att leda till att fler elever inte når kunskapskraven och att eleverna inte känner att de lyckas vilket kan leda till bristande motivation. En viktig del i det specialpedagogiska uppdraget blir att få elever att känna kompetens och en tilltro till sin egen förmåga, *self-efficacy*.

Specialpedagogen är genom utbildningen förberedd att driva skolutveckling och kan ansvara för arbetet inom elevhälsan med att göra alla elevers röster hörda, inte bara de som träffar professioner i elevhälsan. Fokusgrupper kan vara en metod för att låta elever komma till tals när det gäller skolutveckling. Metoden gör det möjligt att prata *med* eleverna och att ta tillvara på alla elevers röster och få ett organisations- och grupperspektiv i frågor som rör elevhälsa och skolutveckling.

Förslag på fortsatt forskning

Vidare forskning kan vara att intervjua lärare om vilken betydelse de tror att den egna ansträngningen och motivationen i arbetet har när det gäller elevernas motivation till skolarbetet. Det skulle också vara intressant att undersöka hur elevhälsans arbete påverkar skolans lärmiljö. Forskning visar att det saknas mål för elevhälsoarbetet som är kopplade till skolans kunskaps- och sociala mål och då går det inte att se vilket resultat arbetet ger (Höög, 2014).

Referenser

- Aspelin, Jonas (red.) (2013). *Relationell specialpedagogik: i teori och praktik*. Kristianstad: Kristianstad University Press.
- Bandura, A. (1988). Human Agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, Vol 44, No 9, 1175-1184.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy - the exercise of control*. New York: W.H. Freeman & Company.
- Blomgren, J. (2016). *Den svårfångade motivationen: elever i en digitaliserad lärmiljö*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2016. Göteborg.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Crafoord, Clarence (2005). *Människan är en berättelse: tankar om samtalskonst*. 2. utg. Stockholm: Natur och Kultur.
- Duckworth, A.L., Peterson, C., Matthews, M.D & Kelly, D.R. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 92. Nr 6, s. 1087-1101.
- Evans, M., & Boucher, A. (2015). Optimizing the power of choice: Supporting student autonomy to foster motivation and engagement in learning. *Mind, Brain, And Education*, 9(2), 87-91.
- Fridh, M., Grahn, M., Lindström, M & Modén, B. (2016). *Folkhälsoenkät Barn och Unga i Skåne - en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa*. Region Skåne.
- Giota, J. (2001). *Adolescents' perceptions of school and reasons for learning* (Doctoral thesis, Göteborg Studies in Educational Sciences, 147). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Giota, J. (2013). *Individualisering i skolan – vilken, varför och hur?* En forskningsöversikt. Vetenskapsrådets rapportserie, 3, Stockholm: 2013
- Gustafsson, Lars H. (2009). *Elevhälsa börjar i klassrummet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Guvenc, H. (2015). The Relationship between Teachers' Motivational Support and Engagement versus Disaffection. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(3), 647-657.

- Guvå, G. (2010). *Professionellas föreställningar om elevhälsans retorik och praktik*. (Fograpport nr.) Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande. Linköpings Universitet.
- Hattie, J. (2012) *Synligt lärande för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur
- Höög, J. (2014) *Elevhälsan i skolan - teman med variationer*. Stockholm: Skolverket.
- Katz, I., & Shahar, B. (2015). What makes a motivating teacher? Teachers' motivation and beliefs as predictors of their autonomy-supportive style. *School Psychology International*, 36(6), 575-588.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lilja, A. (2005). *Elevers drivkraft ur ett lärarperspektiv* (D-uppsats). Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.
- Lilja, A. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. Diss.Göteborg : Göteborgs universitet, 2013. Göteborg.
- Lindqvist, P. (2015). Ödmjuk orubblighet: En avgörande (och rimlig) kvalitet i lärares yrkeskunnande. *Nordisk tidskrift för allmän didaktik*, 1:1, s. 61-74.
- Maslow, A. (1954). *Motivation and personality*. USA: R.R. Donnelley & Sons Company.
- Möllås, Gunvie (2009). *"Detta ideliga mötande": en studie av hur kommunikation och samspel konstituerar gymnasieelevers skolpraktik*. Diss. Jönköping : Högskolan för lärande och kommunikation.
- Nilsson, A (2014). *Elevhälsans uppdrag – främja, förebygga och stödja elevens utveckling mot målen*. Stockholm: Skolverket.
- Patel & Davidson, (2011). *Forskningsmetodikens grunder- att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Regeringens proposition 2009/10:165. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. Stockholm: Regeringen.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000a). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 54-67.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000b). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and wellbeing. *American psychologist*, 55(1), 68-78.
- Schunk, D. H., Pintrich, P. R., & Meece, J.L. (2010). *Motivation in education: theory,*

- research, and applications.* (3. ed., International ed.)
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket. (2003). *Lusten att lära: med fokus på matematik: nationella kvalitetsgranskningar 2001-2002*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2006). *Lusten och möjligheten: om lärarens betydelse, arbetssituation och förutsättningar: fördjupande utvärdering utifrån den nationella utvärderingen 2003 av grundskolans årskurs 9*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Smit, K., de Brabander, C., & Martens, R. (2014). Student-centred and teacher-centred learning environment in pre-vocational secondary education: Psychological needs, and motivation. *Scandinavian Journal Of Educational Research*, 58(6), 695-712.
- Swalander, L. (2006). *Reading achievement. Its relation to home literacy, selfregulation, academic self-concept, and goal orientation in children and adolescents*. Lund University, Department of psychology.
- Thornberg, R. (2008). *Multi-professional Prereferral and School-Based Health-Care Teams: A Research Review*. Fog-rapport nr.62. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Thornberg, R. (2009). *Ett resursteam samverkan med skola, elever och föräldrar - förtjänster, hinder och utmaningar*. PiUS. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Törnsén, M., (2014). *Rektor, elevhälsan och elevers lärande och utveckling*. Skolverket. www.skolverket.se/elevhalsa
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.
- Wery, J. & Thomson, M. (2013). "Motivational strategies to enhance effective learning in teaching struggling students" *Support for Learning*. 28:3 (s.103-108).
- Wibeck, V. (2012). *Fokusgrupper - Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/

Barnombudsmannen.(2015). *Barnkonventionen*. Barnombudsmannen. Hämtad 20170215.

[www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/elevhalsan/halsoframjande-](http://www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/elevhalsan/halsoframjande-skolutveckling)

[skolutveckling](http://www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/elevhalsan/halsoframjande-skolutveckling). Avdelningen för skolutveckling. (2016). *Hälsofrämjande skolutveckling*. Hämtad 20170303. Skolverket.

Bilagor

Intervjuguide fokusgruppsintervju

Bilaga 1

Öppningsfrågor:

Ska hellre handla om fakta än om attityder och åsikter. Alla får svara, snabba svar.

1. Vad tänker du när du hör ordet motivation?
2. Vad innebär det att anstränga sig?

Introduktionsfrågor:

Introducerar det ämne som deltagarna ska diskutera och ge möjlighet till reflektion över egna erfarenheter som har med ämnet att göra.

3. Beskriv ett tillfälle som har motiverat dig att prestera/genomföra något.
4. Vad var det som gjorde att du ansträngde dig?

Övergångsfrågor:

Frågorna ska medverka till att deltagarna i ett större perspektiv och bli medvetna om hur andra betraktar det. Gå in djupare på sina erfarenheter av diskussionsämnet.

5. Vad i skolarbetet skapar motivation hos dig?

Nyckelfrågor:

2-5 st, ägnas mer tid än övriga frågor. Ställs när 1/3 eller hälften av tiden har gått.

6. Vad kännetecknar en lärare som skapar motivation?
7. Hur skulle du beskriva en lärare som anstränger sig för att du ska lyckas i skolarbetet?
8. Hur påverkar en lärares ansträngningar din motivation?
9. Finns det lärandesituationer där lärares ansträngningar inte har någon betydelse?

Avslutande frågor:

Kan handla om att deltagarna reflekterar över vad som har sagts.

10. Runda runt för att stämma av hur eleverna upplevt samtalet och om de har något att tillägga.

Intervjuguide elevhälsa

1. Vad tänker du när du hör ordet motivation?
2. Vad innebär det att anstränga sig?
3. Kommentera resultatet.
4. Hur arbetar EHT med elevers motivation?
5. Hur arbetar EHT med lärares motivation?
6. Hur tar EHT tillvara på elevers röster?

MISSIVBREV

Hej!

Vi är två studenter som läser vår sista termin på Specialpedagogprogrammet vid Malmö Högskola. Just nu håller vi på med vårt examensarbete och ämnet vi valt är elevers motivation i skolarbetet.

Syftet med arbetet är att skapa kunskap om högstadieelevers uppfattningar om vilken betydelse pedagogers ansträngningar har för att elever ska lyckas i skolan och dess påverkan på elevers motivation. Studien vill också belysa elevhälsans syn på elevernas tankar och vilken betydelse det kan utgöra i skolans lärmiljö.

Vår förhoppning är att ni är intresserade av att låta tre grupper med 4-5 elever ställa upp för en intervju utifrån metoden fokusgrupp. Intervjutillfället kommer vara cirka 60 minuter per grupp. Vid samtalstillfället kommer vi att fråga om vad som motiverar eleverna och hur de tänker kring pedagogers ansträngning för att de ska lyckas i skolarbetet.

Vid intervjuerna kommer vi ta hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och om eleverna vill kan de när som helst avbryta deltagandet. Elevernas medverkan kommer att behandlas konfidentiellt vilket innebär att elevernas anonymitet garanteras och resultatet kommer enbart att användas i forskningsändamål. Vi kommer att föra anteckningar och spela in samtalen och de kommer endast att användas av oss i arbetet med sammanställningen för studien och därefter förstöras.

Om ni har några frågor och funderingar är ni välkomna att kontakta oss.

Ingela Persson
ingela.persson@bastad.se

Hanna Thene
hanna.thene@hoganas.se